

Inventarisatie educatie in Nederlandse musea

Afstudeerproject HAS Den Bosch, onderdeel van KIGO-project Educatie en Dierenwelzijn

Studenten HAS Den Bosch:

Claudia Liedecke
Anneloek van Lieshout

Opdrachtgever:

Reineke Hameleers namens Dierenbescherming Limburg

Begeleidende docenten HAS Den Bosch:

Manon de Kort
Sabine François

Den Bosch, 5 juli 2010

Educatie in Naturalis

Naturalis is een museum dat wil laten zien hoe mooi de natuur is. Het doel van het museum is dan ook 'verwondering'. Hierbij viel op dat het museum geen wijzende vinger heeft. Ze willen niet aangeven wat er overal fout is, maar willen de bezoekers aan het denken zetten door te laten zien hoe mooi de natuur kan zijn.

Als voorbeeld: Er komt een tentoonstelling over walvissen. Echter willen ze het gedeelte van de walvisvangst niet laten zien aan de bezoekers.

Om het aanbod interessant te houden wisselt het museum ongeveer om de twee jaar van tentoonstellingen. Sommige zalen hebben echter een vaste tentoonstelling.

Door Europese samenwerking worden de tentoonstellingen met andere musea uitgewisseld en blijft het betaalbaar. In enkele gevallen worden er ook subsidies uitgegeven voor een tentoonstelling. Bijvoorbeeld de tentoonstelling van de biotechnologie.

Naturalis richt zich in principe op alle doelgroepen, maar extra aandacht gaat uit naar leerlingen. Per jaar brengen 40.000 leerlingen een bezoek aan het Leidse museum en het streven is door te groeien naar 60.000 leerlingen. Het niveau van de leerlingen varieert van groep 1 van het basisonderwijs tot universitair niveau. De scholen worden benaderd door middel van het uitdelen van (nieuws)brieven, onderwijsbladen en onderwijsbeurzen.

Naast de reguliere tentoonstellingen richt Naturalis zich op overige doelgroepen door middel van rondleidingen, workshops en lezingen.

Deze doelgroepen worden aangetrokken via de website en de overige reguliere media.

De activiteiten voor verschillende doelgroepen worden in overleg gekozen. Er werken 6 personen op de afdeling educatie. Deze medewerkers ontwikkelen de educatie en begeleiden ook groepen. Daarnaast zijn er zeven educatief begeleiders in dienst die enkel groepen begeleiden. Deze begeleiders worden geholpen door vrijwilligers. Echter, een vrijwilliger leidt nooit zelfstandig een groep rond. Dit maakt het wat vrijblijvender om vrijwilliger te zijn; je hoeft geen opleiding te volgen en er wordt wat minder van je verwacht.

De verantwoordelijkheid ligt ook bij de vaste werknemers.

De opleidingen en achtergronden van de werknemers verschillen. De meeste hebben echter wel ervaring in het onderwijs en veel hebben een biologie achtergrond.

De evaluatie vindt plaats door leraren van basisscholen een evaluatieformulier te laten invullen. verder zijn er ook enquêteformulieren voor bezoekers, deze formulieren zijn niet inhoudelijk aangezien dit niet haalbaar is. Ten slotte doen ook stagiaires onderzoek naar evaluatie.

Ook wordt er gebruik gemaakt van een klankbordschool. Wanneer een nieuwe rondleiding of activiteit voor kinderen is ontwikkeld wordt de klankbordschool uitgenodigd. Deze mag de activiteit testen, de bevindingen worden achteraf besproken. Op deze manier komt Naturalis er achter wat goed is en wat nog verbeteringen behoeft. Na de aanpassingen kan de activiteit aan het overige publiek gepresenteerd worden.

Vragenlijsten musea

Om ideeën op te doen en wegens beperkte tijd is ervoor gekozen om een vragenlijst op te stellen en deze te mailen naar verschillende musea in Nederland. Op de website www.museum.nl is er een overzicht te vinden van de musea in Nederland. Door steekproefsgewijs te selecteren zijn diverse musea benaderd. Hierbij zijn alleen die musea benaderd die ook een website hebben. De hele kleine musea zijn dus niet meegenomen. Hieronder een opsomming van de vragen en de ontvangen reacties.

1. Wat doen musea aan educatie

Uit de ontvangen reacties is gebleken dat er veel wordt gewerkt met rondleidingen, speurtochten en workshops. Tevens werd duidelijk dat bijna elk museum programma's heeft voor de bezoekers. Welke programma's het zijn is niet altijd duidelijk geworden.

Enkele voorbeelden zijn:

- Museumquiz voor de jongste jeugd.
- Nieuwsbrief en/of lesbrief
- (Kinderen) workshops bv creatief, muziek, koken
- Rondleidingen
- (Foto)speurtochten door het museum
- Educatieve filmpjes
- Informatie panelen
- Leskist
- Maand van de....
- Museumwinkel met kingerichte artikelen
- Onderwijs over de omgeving
- Lezingen
- Lesprogramma's
- Practicum/doe opdrachten
- Activiteiten combineren met andere instellingen

2. Hoe is de afdeling educatie georganiseerd?

Sommige musea, met name de iets grotere, hebben vaste medewerkers in dienst voor de afdeling educatie. Bij veel musea hebben deze medewerkers ook nog andere werkzaamheden erbij. Vrijwel elk museum heeft vrijwilligers. Zonder deze mensen is het werk anders niet haalbaar. Ook zijn er musea die uitsluitend door vrijwilligers bestaan en er niet één vaste medewerker aanwezig is. Tevens zijn er veel parttimers in dienst op de afdeling educatie. Tot slot hebben wij de indruk gekregen dat hoe beter de afdeling georganiseerd is en hoe meer vaste medewerkers aanwezig, dan is de kwaliteit van de educatie ook beter.

3. Wat zijn de doelgroepen?

De doelgroep is voor elk museum anders, dit heeft te maken met het thema van het museum. Er is echter ook een duidelijke overeenkomst. Zo wordt duidelijk dat de meeste musea de lokale bevolking meer aandacht willen geven. Tevens richten veel musea zich op scholen, waarbij de meeste voor de basisscholen gaan, maar ook hogere opleidingen zoals HBO-instellingen en universiteiten.

Enkele voorbeelden van de gegeven doelgroepen zijn:

- Toeristen
- Primair onderwijs
- Voortgezet onderwijs
- Volwassenen

- Kleuters
- Gezinnen
- Lokale ouderen organisaties
- Reguliere bezoekers
- 50plussers
- Bezoekers van een lokale attractie

Helaas zijn de doelgroepen niet verder uitgewerkt en toegelicht door de musea.

4. Hoe worden de doelgroepen aangetrokken?

De meeste marketing vindt plaats op de zelfde manieren: door middel van uitnodigingen te versturen, brochures te maken, nieuwsbrieven, persberichten, free publicity, kranten, tijdschriften en de website. Bovendien worden de volgende opties genoemd:

- Festivals
- Docentmiddag
- In samenwerking met andere instellingen
- Schoolbezoeken
- Culturaanbod van de gemeente
- Schriftelijke informatie via de bibliotheek
- Publicaties in vakbladen
- Marketing meertalig aanbieden
- Beurzen
- Samenwerken met de VVV
- Programmaboekjes
- Website van culturele aanbod in zuid-Limburg:
<http://www.kaleidoscoop.net/mkIndexFrame.html>
- Mond-tot-mondreclame
- Radio en TV

5. Hoe worden de educatiedoelstellingen bepaald? Hoe wordt bepaald wat de bezoekers geleerd wordt?

Uit de antwoorden van de musea is gebleken dat de meeste musea een algemeen beleid hebben opgesteld waarin de doelstellingen van het museum beschreven zijn. De doelstellingen sluiten aan bij de visie van het museum.

Enkele musea beschrijven ook specifiek de doelstellingen voor een bepaalde doelgroep. De doelstellingen worden bepaald door onderzoek te doen naar het potentiële publiek, zoals leerkrachten. Verder worden er ideeën en conceptvoorstellen voorgelegd aan klankbordgroepen.

Wanneer er gebruik gemaakt wordt van wisseltentoonstellingen worden hierbij specifieke activiteiten bedacht en uitgewerkt.

Tevens blijkt dat niet alleen de afdeling educatie aan het educatie materiaal werkt maar tevens ook het bestuur en andere managementafdelingen.

Tot slot proberen veel musea aan te sluiten op de doelstellingen van het onderwijs.

6. Hoe wordt bepaald of de educatie het gewenste effect bereikt heeft?

De meeste musea zijn gericht bezig met de evaluatie van de aangeboden programma's. Niet elk museum gebruikt alle mogelijkheden, hieronder een opsomming van meerdere musea.

Enkele musea doen hier af en toe gericht onderzoek naar. De meeste geven echter aan dat ze feedback vragen van de leerkrachten. Dit kan zijn in de vorm van een enquête of een ander invulformulier. Verder worden er op allerlei verschillende manieren reacties verzameld, zowel door een gastboek in het museum of op de site of door gebruik te maken van een klankgroep.

Een enkel museum geeft aan dat ze een museumdocent in dienst hebben, die rondleidingen en lessen geeft, en feedback geeft aan de directie. Ook worden programma's intern en extern geëvalueerd d.m.v. vragenlijsten en beoordelingen, waarbij ook naar het effect op de doelgroep gevraagd wordt. Ook worden er tevredenheidsonderzoeken uitgevoerd.

Bovendien wordt er kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Er wordt gemeten hoeveel groepen het museum bezoeken en gebruik maken van het educatieve aanbod. Tevens wordt er ook gemeten of deze groepen tevreden zijn van het aangeboden materiaal en de manier waarop het aangeboden wordt. Wanneer een educatief medewerker de programma's begeleid kan deze tijdens de uitvoering informeren of de lesstof aanslaat bij de doelgroep.